

Р Е Ц Е Н З И Я

за дисертационен труд за получаване на научната степен “Доктор на философските науки“ в професионално направление 2.3. **«Философия»**
Научна специалност **«Философия на историята»**
Тема: «Власт и тоталитаризъм. (Сталин и съветският опит)».

Автор: доц. д-р Алекси Генов Апостолов

Рецензент: проф. Желязко Д. Стоянов, д.ф.н.

Данни за докторанта:

Доц. д-р Алекси Генов Апостолов е роден през 1963 г. Той завършва през 1988 г. специалност «Философия» във Философския факултет на СУ «Св.Климент Охридски». През 1993 г. защитава дисертация на тема «Човек и гражданско общество» и получава образователната и научна степен «Доктор» по «Философия». От 2002 г. е старши научен сътрудник в Института за философски изследвания – БАН. В момента е доцент по «философия» в ИИОЗ – БАН..

Доц. А. Апостолов е утвърден специалист по философия на науката и философия на историята. Уважаван автор е на редица изследвания върху философско-историческите проблеми и ерудирани познавач на Карл Попър. През учебната 1999-2000 г. е чел курс лекции по „Социална философия“ във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“..

Данни за докторантурата:

Доц. А. Апостолов представя в края на 2015 г. в секция «Онтология, епистемология, философия на науката» на ИИОЗ своето научно изследване за защитата му като докторска дисертация на тема **«Власт и тоталитаризъм. (Сталин и съветският опит)»**. На две

разширени заседания след сериозно обсъждане секцията взема решение да представи изследването на доц. А. Апостолов за защитата му пред Научно жури като дисертационен труд за получаване на научната степен «Доктор на философските науки» по професионално направление 2.3. «Философия», научна специалност «Философия на историята».

.Неговият обемист научен труд (650 стандартни страници) е сериозен и ползотворен резултат от дългогодишните му изследователски усилия, насочени към философско-историческия анализ на проблемите за властта и тоталитаризма в Съветска Русия в първата половина на XX век., отразени в над десет негови труда. Той «апробира» успешно и системно тези важни проблеми на редица специализирани научни форуми, както и в специализирани публикации и обсъждания в реномирани научни издания... .

Данни за дисертацията и автореферата:

Дисертацията на доц. А. Апостолов е в обем от 650 страници. Библиографията включва 198 източника – 99 на кирилица и 99 на латиница. Авторефератът върху дисертацията е изготвен съобразно изискванията на Правилника на БАН за условията и реда за придобиване на научни степени според ЗРАСРБ. «Справката» за научните приноси включва коректно основните теоретически и пракеологични постижения на неговата дисертационна разработка.

С избора на своята тема доц. А. Апостолов създава благоприятни предпоставки за сериозни философско-исторически успехи. Още повече, че той е дългогодишен изследовател на тези интересни научни проблеми, което личи и от Списъка на неговите публикации..

Първо, доц. А. Апостолов превръща в обект на своето изследване извънредно важна философско-историческа тема – той анализира как значими политически лидери (в случая има предвид Сталин) използват успешно взаимовръзките между личността, социалната среда и политическата ситуация, с което си създават възможност персоналният фактор да се превърне в поредица от значими исторически събития.

Второ, подобен подход към изследвания обект в известна степен определя и основните въпроси, на които авторът отговаря в хода на същинския философско-исторически анализ. Между тях ще посоча следните въпроси: Каква е ролята на тоталитарния лидер в конкретния ход на руската държава от Октомврийската революция през 1917 г. до края на 30-те години на XX век. Как Сталин успява да достигне върха на политическата власт в съветската държава? Какво е мястото на неговия прословут макиавелизъм при осъществяването на тази задача? Как, въпреки сложните исторически перипетии, той успява да задържи властта? Неизбежни ли са били милионите жертви в хода на политическия и икономическия преход на Съветска Русия? .

Трето, като има предвид някои идеи на Н. Макиавели за качествата на «истинския управник» доц. А. Апостолов се опитва с основание да представи Сталин като сложна и противоречива личност, която успява да се наложи в противоречивата социално-политическа ситуация в държава като Русия. Докторантът се съобразява с безспорния факт, че е «трудно да се създаде цялостен и задълбочен философско-исторически портрет на този противоречив и страшен човек» Това оправдава в значителна степен усилията на доц. А. Апостолов да потърси ключът към коректното изобразяване на този сложен портрет в «тезата, че Сталин е велик и страшен едновременно».

Трето, специално отбелязване заслужава и фактът, че доц. А. Апостолов използва в своето изследване богата библиографска база. По този начин той е значително облекчен при евристичните си опити да синтезира използваният в труда философско-исторически подход с основните изисквания на политологическия анализ в съответните части на дисертацията. Нещо повече: и в този труд той успява да намери значимо място във възможните интерпретации върху изследваните от него важни философско-исторически проблеми, да им предлага адекватни решения с помощта на адекватни научни методи, както и с евристичното използване на разнообразни познавателни средства.

И една препоръка към доц. А. Апостолов – той би могъл да използва в бъдещи свои изследвания и възможностите на «контрафактичното моделиране» например при отговора на въпроса

«Какво би станало с развитието на Съветска Русия, ако на държавното кормило вместо Сталин беше застанал Троцки?»

Научни приноси:

Първо, доц. А. Апостолов използва много добре при своя философско-исторически портрет на Сталин тезата за «ранното му приемане на руската идентичност». В труда на Сталин «Марксизмът и националният въпрос» проличава, че в началото той се идентифицира с революционна Русия, а отъждествяването му със съветската държава става по-късно. Немалко са страниците, в които доц. А. Апостолов търси общото и различното между Сталин и Троцки. Прав е авторът, че докато Троцки излиза от гражданската война с богата военска слава, но с малко власт, Сталин излиза с малка слава, но с много власт, макар че за него славата е основна цел през целия период на неговото управление на СССР. Това проличава и в усилията му да се наложи като вожд-организатор на съветската държава и на болшевишката партия, който служи еднакво вярно и полезно и на болшевишката, и на революционната кауза.

Второ, изключително интересен при очертаването на Сталиновия исторически портрет е анализът на маневрите, чрез и през които той води своята фракция до пълната победа над останалите три фракции. В тази драматична борба проличава неговата изключителна способност на политически стратег и изкуството за коалиционна стратегия. Тук той се проявява като лидер, който в стремежа си към цялата власт изглежда убедителен и теоретически като истинският наследник на «Лениновите идеи», и прагматически, тъй като налага «Лениновите принципи». В случая Сталиновият подход демонстрира неговите усилия да покаже, че той «е само и единствено добър и верен ученик на Ленин».

Трето, подкрепям анализа на доц. А. Апостолов около проблема за «изграждането на социализма в една отделно взета страна», с която Сталин се противопоставя на тезата на Троцки за нуждата от «перманентна световна пролетарска революция». Сталин достига убедително до максимата «Щом болшевиките извършват през 1917 г. политическото чудо да вземат властта в огромната Руска империя, защо

да не извършат и икономическото чудо – да създадат необходимите условия социализмът да победи безвъзвратно в една страна,, което, «Ще ускори световната революция». В този пункт се преплитат ранният русоцентризм и идеите за превръщането на Съветска Русия във велика сила чрез последователното изграждане на социализма в една страна по пътя на ускорената индустриализация и колективизация.

Четвърто, добре защитени и подчертано евристични са и усилията на доц. А. Апостолов да анализира някои аспекти на проблема за «Голямата чистка». Особено интересни са страниците, посветени на интензивната фаза на чистките – става дума за 1937-1939 г., когато целта на Сталин е не само да ликвидира актуалните и потенциалните шпиони и саботьори, а и да създаде и да използва новите инструменти на политическата власт каквито са партията, армията, органите за сигурност и научния и културен елит. В онези години (1938) се появява «Библията на тоталитарната държава» - става дума за «История на ВКП (б). Кратък курс», и особено четвърта глава, «За диалектическия и историческия материализъм», чийто автор е Сталин. И в този случай той демонстрира, че може да не е знаменит аналитик или гениален мислител, но че неговата дейност съчетава и използва успешно идеологията с потребностите на новата класа - партийната бюрокрация, И поради това се превръща не само в безпощаден революционер, който не подбира средствата за вземани и задържане на властта, а и във водач на партия, която превръща изостанала Русия в свръхдържава.

Публикации и участия в научни форуми:

Доц. А. Апостолов е автор на пет монографии, петнадесет студии и няколко десетки статии и научни съобщения на различни вътрешни и международни форуми. Прави много добро впечатление фактът, че една от първите му монографични изследвания по проблеми, които поставя и разработва в своя дисертационен труд е издадена през далечната 1999 г. – става дума за монографията «Власт и макиавелизъм», в която той изследва проблеми, свързани пряко с обсъжданата дисертация.

Той е активен участник в различни институции и организации, което личи от приложения Списък за специализации, за лекторска и за

експертно-консултантска дейност. От 2005 г. е председател на Секция «Философски науки» при СУБ. Неговите основни публикации върху различни проблеми от областта на философията на историята предизвикват силен отзвук в специализираните среди.

Заключение:

Като имам предвид, първо, че представеният от доц. Ал. Апостолов труд, който по форма и съдържание е своеобразен «Компендиум» по проблемите на философско-историческите идеи за властта и тоталитаризма, отговаря на изискванията за получаване на научната степен «Доктор на науките» по професионално направление 2.3 «Философия», научна специалност «Философия на историята»;

Второ, че не само в дисертацията, а и в повечето си публикации поставя компетентно и изследва комплексно и задълбочено сложни и актуални философско-исторически проблеми, които отговарят на професионално направление 2.3. «Философия»;

Трето, че използва евристично философско-историческите и философско-научно-наследствените си знания, отразени в редица съдържателни и професионално-компетентни научни публикации по тази тематика, благодарение на което успява да реализира в своето изследване безспорни научни и научно-приложни приноси и сполуки,

приканвам членовете на Научното жури *ДА ДАДАТ* на доц. д-р *Алекси Генов Апостолов, автор на дисертационния труд «Власт и тоталитаризъм. (Сталин и съветският опит)» научната степен «Доктор на философските науки» по професионално направление 2.3. «Философия», научна специалност «Философия на историята».*

22 март 2016 г.

Подпис: :

С о ф и я

(проф. д.ф.н. Ж. Стоянов)